

ІНСТИТУЦІЙНА ЕВОЛЮЦІЯ СУДУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ІМПЛІКАЦІЇ ДЛЯ РЕФОРМИ СУДОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Галічій Вадим Миколайович

*аспірант кафедри європейського та міжнародного права
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
Науковий керівник: **Бережна К.В.**, д.юрид.наук, професор,
завідувач кафедри європейського та міжнародного
права Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
м. Дніпро, Україна*

Суд Європейського Союзу (СЈЕУ) відіграє ключову роль у забезпеченні ефективного функціонування правопорядку ЄС. Його інституційна еволюція – від Європейського суду справедливості 1952 року до сучасної структури, що складається з Суду, Загального суду та спеціалізованих палат – відображає не лише кількісне зростання повноважень, а й якісні зміни в організації та методах правозастосування. В умовах євроінтеграційного курсу України актуальним є вивчення еволюції СЈЕУ та можливостей застосування його моделей у процесі реформування судової системи України.

Перший Суд справедливості функціонував з 1952 року як єдиний судовий орган. Згодом, у відповідь на розширення повноважень ЄС та збільшення кількості справ, було створено Суд першої інстанції (1989), згодом трансформований у Загальний суд (2009) [1].

Договори Маастрихта, Амстердама і Лісабона заклали юридичне підґрунтя для розширення юрисдикції, посилення ролі суддів, введення нових процедур і створення спеціалізованих палат. У 2005–2016 рр. функціонував також Суд державної служби ЄС [2].

Сьогодні структура СЈЕУ охоплює:

1. Суд (Court of Justice): вирішує попередні запити національних судів, апеляції, ануляції актів ЄС;
2. Загальний суд (General Court): розглядає позови фізичних та юридичних осіб проти інституцій ЄС;
3. спеціалізовані юрисдикції в рамках реформ (тимчасові або консультативні органи).

Загальна кількість справ щорічно зростає – наприклад, у 2022 році Суд отримав понад 1100 нових справ [3].

Це вимагає оперативності, ефективності та інституційної гнучкості, зокрема розвитку доктрини суддівської автономії, спеціалізації складу колегій, застосування електронного правосуддя.

Суддів призначають держави-члени за погодженням, терміном на шість років. При цьому діє консультативний комітет щодо професійної придатності кандидатів (згідно з Договором про ЄС, ст. 255) [4].

Забезпечення незалежності, професійної компетентності та європейської правосвідомості – ключові параметри, які Україна може взяти за взірць. У системі СЈЕU діє модель балансу національного та наднаціонального представництва при збереженні єдності правозастосування.

Суд як інституція формування права СЈЕU не лише тлумачить, але й формує право. Його прецедентна юриспруденція має нормативну силу (наприклад, справи *Van Gend en Loos* (C-26/62), *Costa v ENEL* (C-6/64), *Les Verts* (C-294/83)) [5][6][7].

Суд виступає «архітектором» європейської правової системи, виробляючи норми, які підлягають застосуванню у всіх державах-членах. Це важливо для України як майбутнього члена ЄС – належне розуміння ролі СЈЕU як джерела вторинного права необхідне для адаптації національного правопорядку.

Інституційна еволюція Суду ЄС охоплює не лише організаційні та процедурні зміни, але й діджиталізацію судового процесу. У період пандемії COVID-19 та в подальший час Суд ЄС активно впровадив електронне подання документів, віддалені слухання та використання єдиної платформи e-Curia для сторін у справах [11].

Платформа e-Curia стала обов'язковим засобом комунікації у справах між сторонами та Судом, забезпечуючи одночасно прозорість, ефективність та зменшення витрат на ведення процесу. Це дозволило СЈЕU уникнути затримок у розгляді справ навіть у складних умовах.

Для України цей досвід є корисним у контексті реформи електронного правосуддя, розвитку Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (ЄСІТС) та переходу до «безпаперового» судочинства. Важливими є такі аспекти:

- уніфікація форм документів та шаблонів рішень;
- надання сторонам доступу до справи в онлайн-режимі;
- відкритість судової інформації та аналітичних інструментів;
- розвиток публічного доступу до практики судів, зокрема Верховного Суду.

Запровадження українського аналога e-Curia сприяло б зменшенню бюрократичного навантаження на суддів і сторін, підвищенню прозорості процесів та узгодженню із європейською практикою.

Україна вже впроваджує елементи європейських стандартів – Вища рада правосуддя, ВККС, етичні комісії – проте досвід CJEU може підсилити ці реформи:

- прозорий механізм добору суддів за участі міжнародних експертів (аналог ст. 255 ДЄС);
- спеціалізація судів і створення палат за напрямками (як у CJEU);
- запровадження механізмів попереднього тлумачення (на кшталт ст. 267 ДФЄС);
- підвищення ролі прецедентної практики Верховного Суду із врахуванням підходів CJEU [8].

Положення Угоди про асоціацію, а також рішення Конституційного Суду України визнають верховенство права і допустимість врахування практики CJEU при тлумаченні законодавства [9][10].

У майбутньому можлива поступова інституційна взаємодія – починаючи з обміну практиками, підготовки суддів, участі в навчальних програмах CJEU – і до створення двосторонніх консультативних механізмів.

Інституційна еволюція CJEU є прикладом поступового, органічного розвитку судової системи, що здатна відповідати на виклики часу. Вона поєднує стабільність інституційної архітектури з динамізмом правозастосування. Для України цей досвід є надзвичайно корисним у світлі реформи судової системи. Інституційні механізми CJEU (незалежність, ефективність, універсальність) можуть слугувати орієнтиром у розбудові українського правосуддя на європейських засадах.

Література:

1. Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union. OJ C 326, 26.10.2012. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT>
2. Lenaerts K., Maselis I., Gutman K. EU Procedural Law. Oxford University Press, 2015. <https://global.oup.com/academic/product/eu-procedural-law-9780198707332>
3. Court of Justice of the European Union. Annual Report 2022. https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2023-03/rapport_annuel_2022_cour_de_justice_en.pdf
4. Article 255 of the Treaty on the Functioning of the EU. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A12008E255>
5. Case C-26/62 Van Gend en Loos v Nederlandse Administratie der Belastingen. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61962CJ0026>

6. Case C-6/64 Costa v ENEL. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61964CJ0006>

7. Case C-294/83 Les Verts v European Parliament. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61983CJ0294>

8. Величко В. Трансформація підходів до прецеденту у праві України. Теорія і практика правознавства. 2022. № 1. <https://doi.org/10.32782/tpp/2663-5704/2022.1.4>

9. Угода про асоціацію між Україною та ЄС. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

10. Рішення КСУ №1-рп/2016 від 13.07.2016. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-16#Text>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-580-1-58>

**ДОСТУП ОСОБИ, ЯКУ БУЛО ЗАТРИМАНО НА ПРОХАННЯ
МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ,
ДО КВАЛІФІКОВАНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ
ВІДПОВІДНО ДО КПК УКРАЇНИ**

Понурко Тарас Андрійович

аспірант кафедри кримінального процесу

Національний університет «Одеська юридична академія»

м. Одеса, Україна

Відповідно до ч. 4 ст. 631 КПК України, клопотання про застосування до особи запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою до її фактичної передачі та про передачу до Міжнародного кримінального суду на виконання виданого Міжнародним кримінальним судом ордеру на арешт або вироку про призначення покарання у виді позбавлення волі розглядається слідчим суддею за участю прокурора, затриманої особи та її захисника. В такому випадку законодавець намагається на законодавчому рівні гарантувати особі, відносно якої вирішується дане питання, надання кваліфікованої правової допомоги. В той же час задля забезпечення реальної фактичної імплементації вказаної норми кримінальне процесуальне законодавство повинно бути додатково вдосконалене.

В.Ю. Монастирська, аналізуючи участь захисника при здійсненні екстрадиції особи, пропонувала внести доповнення до Глави 44 КПК України наступного змісту: «1. Участь адвоката у кримінальному провадженні щодо видачі особи державі, компетентними органами якої